

svetovalec mag. Milko Mikola je za objavo pripravil izbor dokumentov iz okrajnih partijskih komitejev, katerih gradivo hrani arhiv. Dokumenti so izbrani tako, da se bralec lahko seznaní z bojem partije proti različnim v partijskem izrazoslovju imenovanim "notranjim sovražnikom".

Avtor z izdajo teh dokumentov bralec omogoča, kot pravi v uvodu, "da se iz prve roke seznaní z nekaterimi vidiki ideološkega in političnega nasilja, ki ga je izvajal komunistični režim v Sloveniji, predvsem v obdobju 1945-1952, to je v tistem obdobju, ki ga v slovenski povojni zgodovini lahko povsem upravičeno obravnavamo kot obdobje odkritega stalinizma".

V uvodu nas avtor seznaní s splošnimi značilnostmi komunističnega režima v Sloveniji (ponazorjene so s posameznimi najznačilnejšimi primeri). Mag. Milko Mikola se s proučevanjem le-tega tudi sicer znanstveno ukvarja.

Seznani dokumentov je nastajal sproti, ob urejanju in popisovanju gradiva številnih partijskih fondov.

Dokumenti so objavljeni tako kot so nastali, to je z vsemi pravopisnimi in drugimi napakami in brez komentarja, tako da si sodbo o dejavnosti partije proti "notranjim sovražnikom" ustvari bralec sam. Zaradi slabe kakovosti dokumentov le-ti niso fotokopirani, ampak so pretipkani.

Dokumenti nižjih partijskih organov so zanimivi predvsem zato, ker iz gradiva le-teh lahko razberemo, kako so se smernice osrednjih partijskih organov za boj z "notranjimi sovražniki" izvajale v praksi.

Izbor dokumentov, ki so objavljeni v ediciji Mali tiski 3, obsega najznačilnejše dokumente, ki so nastali pri delovanju teh partijskih komitejev:

- *Mestnega komiteja KPS (ZKS) Celje, 1945-1954*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Celje-okolica, 1945-1954*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Celje, 1954-1965*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Slovenske Konjice, 1945-1948*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Šmarje pri Jelšah, 1945-1948*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Šoštanj, 1945-1955*
- *Okrajnega komiteja KPS (ZKS) Trbovlje, 1945-1958*

Vsebinski dokumentov se nanaša na boj partije proti trgovcem, "kulakom", Cerkvi, ljudovščini in drugim tako imenovanim "klerikalnim elementom", kot so bili verniški profesorji, učitelji, dijaki in delavci v državnih službah.

Največjo pričevalno vrednost ima brez dvoma na koncu zvezka objavljeni pismo (fotokopija) obupanice pionirke maršalu Titu, v katerem je učenka opisala razmere v svoji družini, sicer značilne za marsikatero družino v tako imenovanem "obdobju stalinizma".

Mag. Milko Mikola ima neizmerno energijo za pregledovanje, urejanje in raziskovanje novih arhivskih fondov iz obdobja povojne zgodovine, zato lahko kmalu pričakujemo izdaje novih zvezkov na to temo.

Izbor dokumentov ne bo zanimiv le za arhiviste in zgodovinarje, ampak tudi za vse tiste, ki želijo iz prve roke izvedeti, kaj je prinesel režim enonmija po drugi svetovni vojni.

Bojana Aristovnik

Vlasta Tul, 50 let Glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina. Izdala in založila Glasbena šola Vinka Vodopivca Ajdovščina v sodelovanju s Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici, Ajdovščina 1998, 68 strani

Letos mineva petdeset let od ustanovitve glasbene šole v Ajdovščini. Ob tej priložnosti je bila postavljena razstava dokumentov o petdesetletnem delovanju šole, izšel pa je tudi jubilejni zbornik. Avtorica zbornika je Vlasta Tul, arhivska svetovalka v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici.

"Glasba je pol življenja. Ni samo umetnost, je moč, je tolažba in upanje. Je več kot pol življenja, tudi življenje celo," je na prvo stran knjižice napisala enaindevetdesetletna Lida Kalinova, prva ravnateljica šole.

Publikacija ima več delov. Osrednji, najdaljši, namenjen prikazu razvoja šole, se začne z bogatim glasbenim, predvsem pevskim izročilom Zgornje Vipavske doline in sega do današnjih dni. Iz študije je mogoče razbrati, da je šola v petdesetih letih svoje zgodovine (delovati je začela februarja 1948 kot mestna glasbena šola) doživljala številne vzpone in padee. Pestile so jo finančne težave, pomanjkanje prostorov, kitar, instrumentov, a je kljub temu ves čas vztrajala v svojem kulturnem poslanstvu in postopno širila svojo dejavnost. Prvih gojencev je bilo 91, danes jih je približno 300.

Poleg zgodovinskega orisa so v publikaciji tudi drugi prispevki.

Uvodno besedo je napisala sedanja ravnateljica Martina Černe Vodopivec, prebrerenio pa lahko tudi spominske zapise nekdanjih učencev, učiteljev in ravnateljev Darje Vidmar, Klavdija Koloinija, Aleksandre Trebižan in Sonje Kodrič.

Iz preglednic statističnih podatkov o učencih in predmetniku je za ves čas obstoja šole mogoče dobiti sliko o skupnem številu učencev v posameznih šolskih letih, razvidno pa je tudi, katere instrumente so igrali.

V seznamu zaposlenih so zajeti vsi, ki so delali na šoli (glasbeni pedagogi, ravnatelji, administrativno in tehnično osebje). Svoje ime bodo v publikaciji našli tudi vsi učenci, ki obiskujejo ajdovsko šolo v jubilejnem letu 1997/98, pa člani sveta staršev in sveta šole.

Knjižico bogatijo reprodukcije nekaterih dokumentov in številne fotografije, povezane z dejavnostjo šole.

Avtorica publikacije se je naslonila predvsem na arhivske vire. Poleg dokumentacije glasbenih šol v Ajdovščini in Novi Gorici je pregledala tudi arhivsko gradivo številnih upravnih organov, ki so se ukvarjali s problematiko glasbene šole na različnih ravneh. Marsikak dokument so posodili tudi zasebni lastniki.

Naslovnico publikacije je oblikoval slikar Danilo Ječič.

Aleksandra Pavšič-Milost

Pavel Plesničar, Ajdovščina, Pogled v njeno preteklost, Komentirana objava zgodovine Ajdovščine in Šturij, za objavo pripravila Ivanka Uršič, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Nova Gorica 1997, naklada 500 izvodov, 184 strani

Februarja 1997 je minilo 50 let od smrti Pavla Plesničarja, šolnika, krajevnega zgodovinarja in publicista, znanega predvsem po bibliografiji slovenskih knjig in periodike na Primorskem od leta 1607 do konca leta 1918 z naslovom *Narod naš dokaze brani*, ki je izšla leta 1940 v Ljubljani. Pavel Plesničar rojen 4. junija 1880 v bližini Trnovega pri Gorici, je del svojega življenja pred prvo svetovno vojno preživel kot učitelj tudi v Ajdovščini. Tam je začel zbirati prve podatke za zgodovino tega kraja. Italijanska okupacija ga je pabnila v emigracijo v Ljubljano in v tem kraju je med letoma 1941 in 1945 pisal "kroniko" Ajdovščine, kmalu nato pa 22. februarja leta 1947 tudi umrl.

Plesničarjeva bčerkica prim. dr. Vela Tuma je Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici leta 1995 odstopila del očetove zapuščine, v njej se nahajata tudi dva zvezka rokopisov o zgodovini Ajdovščine, z željo, da bi to delo našlo pot med ljudi. Ti zapisi so po vsebini že pravo zgodovinsko delo sicer nešolanega zgodovinarja, pač pa dobrega opisovalca kraja in ljudi. Pri tem seveda ne gre pozabiti, da je to predvsem zgodovinski vir z vsemi napakami in nedoslednostmi, namenjen tudi prihodnjim raziskovalcem ajdovske preteklosti.

Z izdajo te publikacije v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici dopolnjujemo izdajateljsko dejavnost s samostojnim objavljanjem arhivskih virov in bkrati nadaljujemo prikaze zgodovine posameznih krajev območja, ki ga pokrivalo s svojo dejavnostjo.

V uvodu urednica navaja najosnovnejša dejstva, ki zadevajo avtorja in njegovo delo, ter daje potrebne napotke za branje in razumevanje Plesničarjevega besedila ter njenih dopolnitev ali opomb. Sledita izčrpen Plesničarjev življenjepis in poskus njegove bibliografije, vendar ta ni popolna.

Potem lahko beremo prvi, zemljepisni del "ajdovske kronike". V njem nas avtor najprej seznanja z

geografsko in geološko podobo Ajdovščine in njene okolice. Zatem je na vrsti politični opis ajdovske občine v okviru tedanje dežele Goriško-Gradiščanske, predstavitev prebivalstva ter gospodarskega razvoja, opis kmetijskih panog (poljedelstva, vinogradništva, sadjarstva, živinoreje in čebelarstva), obrti, trgovine, prometnih povezav, denarnih zavodov in podpornih društev. Posebno poglavje je namenjeno duhovni izobrazbi in značaju Ajdovcev. V tem poglavju avtor našteva šole, knjižnice, kulturna in športna društva ter opozarja na izginevanje ljudskega izročila, pri tem pa zapiše tudi nekaj znanih pripovedk.

Drugi, osrednji del kronike nosi naslov *Ajdovščina - pogled v njeno preteklost* - in obsega dve celoti. Najprej splošen pregled zgodovine Ajdovščine in Šturij od predrimske dobe do začetka 20. stoletja, nato pa najobsežnejši del z naslovom *Posameznosti*. V tem delu Plesničar podrobno obravnava zanimive ljudi in dogodke iz ajdovske in šturske preteklosti. Ta del kronike je še posebej dragocen zaradi avtorjevega neposrednega poznavanja nekaterih oseb in dogodkov.

V sklepnem delu publikacije sta seznanjeni virov in literature, uporabljenih pri redakciji, in kazalo.

Plesničarjevo besedilo je opremljeno z opombami dveh vrst. S številkami so označene originalne avtorjeve opombe. Te prinašajo pregled obsežne literature, ki jo je uporabljal. Uredniške pripombe, označene z zvezdicami, pa skušajo dopolniti oziroma pojasniti Plesničarjeva besedila. Urednikove opombe so tudi navedki v oglatih oklepajih med Plesničarjevim besedilom. Z njimi si je urednica prizadevala dopolniti manjkajoče besede ali letnice. Lektura Plesničarjevega besedila je bila z namenom, da se besedilo ohrani v čim izvirnejši obliki, opravljena z minimalnimi posegi, tako da so bile popravljene le očitnejše pravopisne napake in nedoslednosti.

Plesničarjevemu rokopisu je bil priložen seznam slik, s katerimi je avtor morda nameraval opremiti besedilo. Urednica je kolikor je bilo mogoče upoštevala Plesničarjevo zamisel in z izborom številnih fotografij, dokumentov in razglednic zaokrožila svoje delo.

Metka Nusdorfer-Vuksanović